

УДК 339.13:338.26

Костецька І.І., асистент[©]*Львівський національний аграрний університет, м. Дубляни***СИСТЕМА ПЛАНУВАННЯ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ**

Планування – складний методично-організаційний процес, який зумовлює наявність системи планів. Кожний вид плану – складна модель діяльності підприємства або його структурних підрозділів, яка містить основні показники їх діяльності в майбутньому.

Ключові слова: система планування, підприємство, ринок.

Постановка проблеми. Система планування є процесом планування. Отже її побудова відбувається під впливом різноманітних дій, що проходять в рамках складної системи – підприємства. Для розуміння структури та внутрішнього упорядкування системи планування потрібно з'ясувати, а що таке система взагалі та якими параметрами вона характеризується. Існує чимало визначень поняття «система», що використовуються в різних науках (філософії, управлінні, теорії систем та кібернетиці), з притаманними цим наукам акцентами та характеристиками. Всі визначення системи певною мірою однаково трактують це поняття. Виходячи з цього система, це певна цілісність об'єктів, що складається з взаємопов'язаних частин у свідомості суб'єкту, кожна з яких носить свій вклад у характеристики даної цілісності та характеризує певні відношення, принципи побудови при пізнання цілого.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми планування широко обговорюють в наукових публікаціях, виступах, нарадах. Вагомий внесок у дослідження даної тематики зробили М.І. Андрушко, Б.В. Більський, Ю.Е. Губені, В.І. Дробот, А.П. Кісільов, А.В. Линенко.

Виробнича діяльність будь-якого суб'єкта підприємництва починається з планування. Раніше плани часом мали формальний характер, зараз підприємці не можуть бути байдужими до свого бізнесу. Підприємець повинен знати сильні і слабкі сторони фірми та вміти спланувати її роботу [2, с.149].

Вчений В.О. Сизоненко підкреслює, що «розробка системи показників оцінювання ефективності власної діяльності дозволить звести до мінімуму ризик, пов'язаний із втіленням обраного комерційного проекту» [6, с.197].

Мета статті. Мета статті – висвітлити систему планування для аграрних підприємств й обґрунтувати її необхідність для розвитку підприємства.

Виклад основного матеріалу. Оскільки сьогодні системи стають все складнішими, і такий процес має тенденцію на майбутнє, необхідним є визначення відмінностей складних систем. Першою відмінністю, на думку А.Гальчинського, є «динамічність складних систем з точки зору наявного потенціалу саморозвитку, системи» [3, с.7]. Другою особливістю складних систем є невпорядкованість, в тому розумінні, що невпорядкованість є проявом

систем, оскільки «за принципами функціональної складності розвиваються саме перехідні системи, тобто системи, які займають особливе місце і становлять лише один з ланцюгів еволюційного процесу, своєрідну «передісторію» нового, що виникає і утверджується» [3, с.8]. Ця ознака реалізується під впливом механізмів біфуркації і хаосу: тобто у стані біфуркації реалізується порядок системи, у стані хаосу народжується новий порядок (старий порядок руйнується, пройшовши стан хаосу, та проходить до стану біфуркації – нового порядку). Четвертою особливістю складних систем є стан дисипативності, коли процеси, що відбуваються в системі виключають можливість зворотного розвитку, тобто є незворотними. У підґрунті складних систем знаходяться принципи ймовірності, спонтанності та нестійкості, що є п'ятою особливістю таких систем. «Складні системи – за своїм змістом не просто динамічні системи, а нерівноважні динамічні системи, методологія яких кореспондується з методологією квантової механіки і теорії відносності, принципами ймовірності» [4, с.9]. Отже, складні системи є нелінійними, тобто де події «х» не обов'язково породжують події «у».

Визначення особливостей складних систем, надає можливість з'ясувати структуру та складові системи планування. Проблематикою системи планування, як і проблематикою самої категорії системи планування займався не багато авторів. Отже, не існує конкретної точки зору, методично загально визнаної щодо структури системи планування. На нашу думку, жодна з представлених структур не є досконалою та логічно завершеною. Ми пропонуємо розглянути структуру елементів системи планування вченого Немцова О.В. на рис. 2.1 у вигляді схеми.

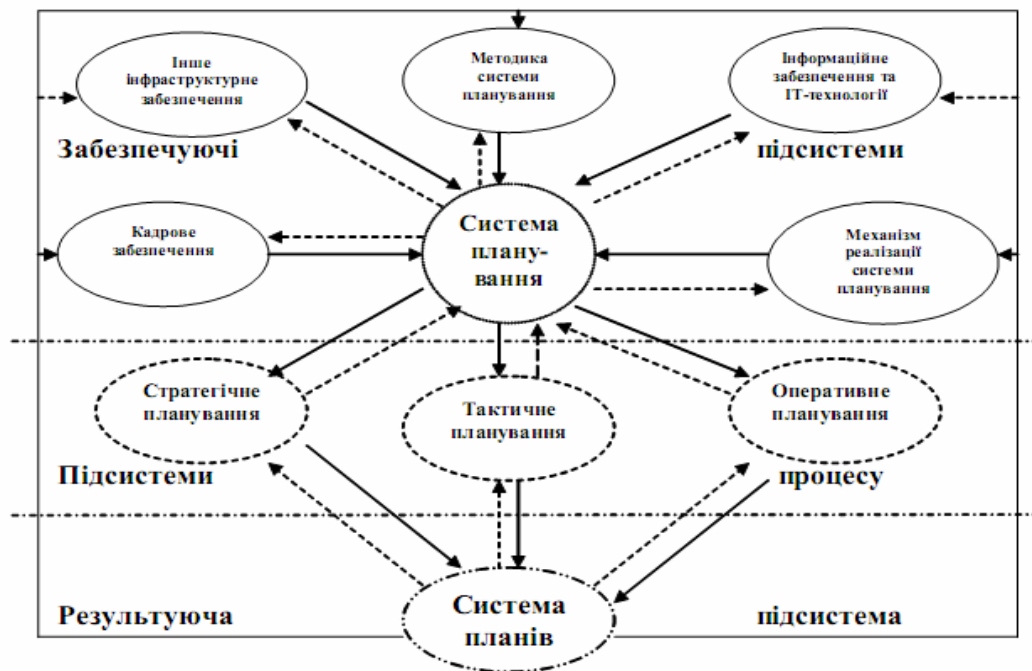

Рис. 1. Структура системи планування [5, с. 206]

Зі схеми ми бачимо, всі підсистеми, що складають систему планування, можна умовно поділити на:

- ті, що забезпечують процес планування;
- ті, в яких безпосередньо відбувається процес планування;
- ті, що є результатом цього процесу планування.

Метою системи планування підприємства є розробка направлення перспективної та поточної діяльності підприємства, а також забезпечення узгодженої роботи всіх його підрозділів для досягнення розроблених цілей. Щоб процес діяльності підприємства здійснювався безперервно, слід координувати всі його стадії у часі та просторі, що може бути досягнуто тільки на основі єдиної системи планів.

Вивчення системи планів, на нашу думку, потребує особливої уваги, оскільки вона є конкретним результатом всіх дій, які відбуваються під час здійснення процесу планування. В науковій літературі різноманіття планів розділяється за такими критеріями: функціональним призначенням, видом економіки, горизонтом планування, рівнем управління підприємством, ситуацією моменту, стадією розробки, ступенем деталізації, можливістю змін в плані, рівнем комплексності, координуванням планів у часі, рівнем задач. Немцов О.В. виділяє ще дві класифікаційні ознаки: за станом підприємства та за ризиком.

На нашу думку, ефективність системи планування визначає ефективність діяльності підприємств взагалі, оскільки система планування має на меті більш складену, чітку організацію роботи всіх підрозділів підприємства, тобто фактичні показники діяльності підприємства є прямим наслідком організації та функціонування системи планування. Все більше в економіці звертають увагу на те, що фінансові показники недостатньо відображають рівень справ на підприємстві.

На сучасному етапі існує та розвивається концепція системи збалансованих показників, яка висвітлює такі сфери роботи підприємства: фінанси, ринок, внутрішні процеси, навчання та зростання [3, с.56].

В умовах ринкового механізму господарювання роль планування на рівні сільськогосподарських підприємств та їх підрозділів не тільки не знижується, а навпаки, зростає. При цьому підприємства мають повну самостійність у виборі предмета діяльності, встановлення зв'язків із споживачами їхньої продукції, розробці ефективних напрямів використання виробничих ресурсів. Постійно підвищуються вимоги до наукового обґрунтування планових показників, оскільки від цього значною мірою залежить комерційний дохід підприємства в цілому, його підрозділів, а отже, й добробут членів колективу. Глобально зростає відповідальність підприємств за результати власної виробничої та фінансової діяльності. В умовах ринку без детально розробленого та науково обґрунтованого плану неможливо починати жодного значного виробничого або фінансового заходу. Планування дає можливість об'єктивно оцінити умови, в яких має діяти підприємство, виявляти слабкі та позитивні аспекти його роботи, передбачати можливі вигоди та втрати.

Істотно змінюються зміст і форми планування. Законодавство України значно розширило права господарств у цій галузі. Планування нині повинно

починатися знизу – з виробничих підрозділів. Обов'язковою умовою його дієвості є аксіома: план має складати той, хто його буде виконувати [1, с.3].

Висновки. Планування допомагає підприємцям і фінансистам вивчити місткість та перспективи розвитку майбутнього ринку збуту; оцінити витрати з виготовлення й реалізації потрібної на цьому ринку продукції, а також порівняти їх з можливими цінами реалізації для визначення потенційної прибутковості задуманої справи. Правильно складений план в кінцевому підсумку відповідає на запитання, чи варто взагалі вкладати грошові кошти в дану справу й чи окупляться всі витрати зусиль і фінансових ресурсів.

Література

1. Бізнес-план розвитку сільськогосподарського підприємства: Навч. посібник / В.І. Дробот, В.П. Мартьянов, М.Ф. Соловйов, А.В. Токар, В.Й. Шиян. – К.: Мета, 2003. – 336.: іл.
2. Варналій З.С. Основи підприємництва: Навч. посіб. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Знання-Прес, 2003. – 285 с.: іл.
3. Гальчинський А. Методологія складних систем // Економіка України. – 2007. – №4.
4. Грицьк Е.В. Управление предприятием с помощью системы сбалансированных показателей // Економіка: проблеми теорії та практики. Вип. 197. Одеський національний політехнічний ун-т. – 2004.
5. Немцов О.В. Деякі аспекти формування системи планування на підприємстві за сучасних умов господарювання.// Економічний простір: Збірник наукових праць. - №18. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2008. – 288с.
6. Сизоненко В.О. Сучасне підприємництво: Довідник. – К.: Знання-Прес, 2003. – 379 с. – (Вища освіта XXI століття).

Summary.

Kostetska I.I.

Lviv National Agrarian University

SYSTEM OF PLANNING UNDER MARKET ECONOMY CONDITIONS

Planning - difficult methodically is an organizational process which predetermines the presence of the system of plans. Every type of plan is a difficult model of activity of enterprise or him structural subdivisions, which contains basic their performance indicators in the future.

Стаття надійшла до редакції 14.04.2011 р.